

เมืองโบราณนครชุม : ประวัติศาสตร์ และการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

Nakhon Chum Ancient City: History and Enhancing the Potential
for Creative Cultural Tourism

พระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรตนา¹ พระครูวชิรคุณพิพัฒน์² พระครูอาทรวชิรกิจ³

พระเมธีวชิรภูษิต⁴ พระครูโกศลวชิรกิจ⁵ และพระครูประทีปวชิรธรรม⁶

Phrakhrusangkharak Kosal Maniratana, Phrakhruwachirakoonpipat,

PhrakhruAthornvachirakit, PhraMedhiwachiraphusit,

Phrakhru Kosonwachirakit, Phrakhru Prathipwachiratham

Received: April 17, 2025

Revised: June 09, 2025

Accepted: December 31, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบท ประวัติศาสตร์ และความสำคัญของเมืองโบราณนครชุม 2) เสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ และ 3) สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน การสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการโดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 100 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการประเมินโครงการ ผลการวิจัย พบว่า 1) เมืองนครชุมเป็นเมืองประวัติศาสตร์ เป็นศูนย์กลางทางการค้าสำคัญ และยังเป็นเมืองที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นที่ประดิษฐานต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่นำมาจากลังกาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของเมืองต่อมาในสมัยอยุธยาได้กลายเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่สำคัญปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดกำแพงเพชรและเป็น

¹⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ย่านการค้าพีชไรที่สำคัญของภาคกลางตอนบน 2) การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม ประกอบด้วย 2.1) การถ่ายทอดความรู้ 2.2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 2.3) การเสริมสร้างศักยภาพสิ่งดึงดูดใจ 2.4) การจัดที่พักแรม 2.5) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก 2.6) การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองนครชุม คือ 3.1) มีการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม การให้ข้อมูลข่าวสาร การเปิดรับฟังความคิดเห็น การให้คำปรึกษาหารือ การวางแผนร่วมกัน และการเข้ามามีบทบาทร่วมปฏิบัติ 3.2) กระบวนการเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กระบวนการทางความคิดร่วมกัน กระบวนการตระหนักร่วมกันสร้าง และกระบวนการร่วมกันพัฒนา

คำสำคัญ: เมืองโบราณนครชุม, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, การเสริมสร้างเครือข่าย

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the context, history, and significance of the Nakhon Chum ancient city; 2) to enhance the potential for creative cultural tourism; and 3) to create a network for creative cultural tourism. The research was a mixed-methods approach, combining documentary research, qualitative research, and action research. Data was collected through interviews with 20 key informants and focus group discussions with 10 experts. Data was analyzed using content analysis. The action research involved conducting workshops with 100 participants. Data was analyzed using project evaluation. The research findings revealed that 1) Nakhon Chum is a historic city that has served as a major commercial center and a significant Buddhist landmark since the Sukhothai era. It was home to the Sacred Bodhi Tree, brought from Sri Lanka during the Sukhothai period, and the Great Pagoda which enshrined the Buddha's holy relics. Later, during the Ayutthaya period, it became an important strategic city. Today, it was part of Kamphaeng Phet province and was a major agricultural trading center in the upper central region; 2) enhancing the potential for creative cultural tourism in the Nakhon Chum ancient city included 2.1) knowledge transfer, 2.2) tourism activity organization,

2.3) enhancement of attractions, 2.4) accommodation arrangements, 2.5) facility provision, 2.6) community-based tourism management; and 3) strengthening the creative cultural tourism network of Nakhon Chum City, which included 3.1) developing the potential of the participatory network, providing information, soliciting feedback, offering consultations, joint planning, and getting involved and participating in the operation ; and 3.2) the creative cultural tourism network process comprised collaborative thinking processes, collaborative awareness-building processes, and collaborative development processes.

Keywords: Nakhon Chum Ancient City, creative tourism, network strengthening

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 หมายความว่า 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยมีเป้าหมายการพัฒนา คือความเชื่อมโยงของจุดหมายกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายหลักของแผน หมายความว่า 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน เชื่อมโยงกับ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการสร้างควมหลากหลายด้านการท่องเที่ยว รักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับ และเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง และในกลยุทธ์ย่อยที่ 2.3 สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวในเมืองรอง โดยให้ความสำคัญ กับการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ส่งเสริมแนวคิดการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาระบบ และการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างฐานให้ชุมชนมีความรักในท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง ตลอดจนสร้างเครือข่าย และจัดหาเงินทุน เพื่อบ่มเพาะชุมชนให้ยกระดับเป็นวิสาหกิจ เพื่อสังคมและสตาร์ทอัพ ซึ่งจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการท่องเที่ยวที่ตอบสนองกับความต้องการอย่างใหม่ของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ อันเป็นผลมาจากการ

เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งตอบสนองกับความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนกลุ่มใหม่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความผูกพัน ของนักท่องเที่ยว กับ ผู้ถูกท่องเที่ยว ส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจังผ่านประสบการณ์ที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวเป็นการเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวและ เจ้าของบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพการสร้างสรรคของตนไปพร้อมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิด ความจดจำ-ประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ ให้คำตอบ ใหม่ที่สอดคล้องกับรสนิยมของนักท่องเที่ยวปัจจุบัน ที่ไม่เพียงแต่ต้องการ “มองดู” (Seeing) สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตน แต่มีความประสงค์ที่จะ “ลงมือทำ” (Doing) เพื่อเรียนรู้ ทำความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง พร้อม ๆ กันกับพัฒนา ศักยภาพของตนผ่านการปฏิบัติ (Practice) กิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว และ เพื่อที่จะได้รับแรงบันดาลใจใหม่ ๆ ภายหลังกลับไปดำเนินชีวิตปกติ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558)

นครชุม เมืองประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน มีทั้งหลักฐานทางโบราณสถาน โบราณวัตถุปรากฏมากมาย ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มบริเวณปากคลองสวนหมากทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ตรงข้ามเมืองกำแพงเพชร ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำปิง เมืองนครชุมในสมัยสุโขทัยเป็น เมืองศูนย์กลางการคมนาคมและเศรษฐกิจของสุโขทัยในลุ่มน้ำปิง มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับ สหภาพเมียนมาร์ ส่วนคำว่า นครพระชุม ในจารึกหลักที่ 8 (จารึกสุมนภูฏ) เรียกเมืองนครชุมว่า นครพระชุม ดังความตอนหนึ่งว่า “มีทั้งชาวสระหลวงสองแคว ปากยม พระบาง ชากังราว สุพรรณ ราว พระนครชุม” ในเนื้อความอาจหมายถึงเมืองที่มีพระพุทธรูปศาสนารุ่งเรือง และเมื่อจะสิ้น พระพุทธรูปศาสนา บรรดาพระบรมธาตุที่ประดิษฐานตามที่ตั้งต่าง ๆ ก็จะมาชุมนุมกัน ณ เมืองนครชุม จึงเรียกขานกันว่า นครพระชุม ซึ่งเป็นที่รวมของพระ หรือที่มีพระมาก ดังที่พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5 ทรงกล่าวในการเสด็จประพาสต้นกำแพงเพชรในปี พ.ศ. 2449 ว่า “ของถวายเป็นกำแพงเพชร ก็มีแต่พระพิมพ์เป็นพื้น” (ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนครชุม, 2558)

ปัจจุบันแม้ว่าชุมชนโบราณเมืองนครชุมจะผ่านการถูกทิ้งร้างมานานกว่า 400 ปีเศษ ก่อนที่จะมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่ก็ยังทิ้งร่องรอย ประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นระดับชาติและระดับท้องถิ่นไว้มากมายปรากฏแนวกำแพงเมือง และแหล่ง โบราณคดีที่สำคัญ ซึ่งประกอบไปด้วยวัดซุ่มกอ วัดเจดีย์กลางทุ่ง วัดหนองพิกุล วัดหนองลังกา วัดหนองยายช่วย วัดหม่องกาเล วัดเจดีย์ทอง พระบรมธาตุเจดีย์ และป้อมทุ่งเศรษฐี นอกจากนี้ยังมี บ้านห้างสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ และพิพิธภัณฑสถานบ้าน ซึ่งเป็น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ณ ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลนครชุม วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง ซึ่งเป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุ ตลอดจนข้าวของเครื่องใช้ที่ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนนครชุมในอดีตอีกด้วย จึงทำให้องค์การยูเนสโก (UNESCO) ประกาศขึ้นทะเบียนให้เมืองนครชุมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เป็น มรดกโลกร่วมกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และศรีสัชนาลัย

เมืองโบราณนครชุมเป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีความโดดเด่นทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมท้องถิ่น องค์ความรู้เกี่ยวกับเมืองโบราณ นครชุมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของชุมชนในอดีต การดำรงอยู่ในปัจจุบัน และศักยภาพ ในการพัฒนาต่อยอดในอนาคต อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังพบว่าการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองโบราณนครชุมในระดับชุมชนและสังคมในวงกว้างยังมีอยู่ อย่างจำกัด อีกทั้งศักยภาพของเมืองโบราณแห่งนี้ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์ยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความ จำเป็นในการศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์และความสำคัญของเมืองโบราณ นครชุมอย่างลุ่มลึก รวมถึงการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ สร้างสรรค์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการ อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบท ประวัติศาสตร์ และความสำคัญของเมืองโบราณนครชุม
2. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เมืองโบราณนคร ชุม
3. เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัย เชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดง ความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงเมืองโบราณนครชุม : ประวัติศาสตร์ และการเสริมสร้างศักยภาพการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ 1) บริบท ประวัติศาสตร์ และ

ความสำคัญของเมืองโบราณนครชุม 2) การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ และ 3) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดย คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มพระสงฆ์ 3 รูป 2) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน 3 คน 3) กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น/ ผู้นำชุมชน 4 คน 4) กลุ่มสถาบันการศึกษา 3 คน 5) กลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยว 4 คน และ 6) กลุ่มวัฒนธรรมจังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 3 คน และได้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป/ท่าน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ จำนวน 2 รูป/ท่าน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้บริหารท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน และ 4) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการท่องเที่ยว จำนวน 3 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis) และสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเมืองโบราณนครชุม : ประวัติศาสตร์ และการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่ 1) โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการถ่ายทอดความรู้ “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองโบราณนครชุมกับการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์” โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 60 รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น/ ผู้นำชุมชน กลุ่มคณาจารย์นิสิตวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร กลุ่มชมรมการท่องเที่ยวนครชุม กลุ่มชมรมการท่องเที่ยวกำแพงเพชร และกลุ่มประชาชนในพื้นที่ 2) โครงการการจัดกิจกรรมการศึกษาดูงาน “การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม” โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 40 รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน กลุ่มคณาจารย์นิสิตวิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร กลุ่มชมรมการท่องเที่ยวนครชุม กลุ่มชมรมการท่องเที่ยวกำแพงเพชร และกลุ่มประชาชนในพื้นที่

สรุปผลการวิจัย

1. บริบท ประวัติศาสตร์ และความสำคัญของเมืองโบราณนครชุม พบว่า เมืองนครชุม เป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่มีประวัติความเป็นมาที่ชัดเจนและยาวนาน เมืองนครชุมตั้งอยู่ใจกลางเมืองกำแพงเพชรริมคลองสวนหมาก ที่มีต้นน้ำไหลมาจากผืนป่าคลองลานก่อนไหลลงสู่แม่น้ำปิง คลองสวนหมากจึงเป็นสายน้ำที่เชื่อมผู้คนแถบเทือกเขาตะวันตกผืนป่าคลองลานกับคนเมืองบริเวณที่ราบแม่น้ำปิง เมืองนครชุม จึงเป็นศูนย์กลางทางการค้าสำคัญและยังเป็นเมืองที่สำคัญในทางพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นที่ประดิษฐานต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่นำมาจากลังกาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของเมืองต่อมาในสมัยอยุธยาได้กลายเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่สำคัญปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดกำแพงเพชรและเป็นย่านการค้าพีชไรที่สำคัญของภาคกลางตอนบน โดยเมืองนครชุมมีลักษณะผังเมืองเป็นรูปคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 2.900 x 400 เมตร กำแพงเมืองด้านทิศเหนือขนานกับแม่น้ำปิงแต่ถูกกัดเซาะทำลายไปเหลือเพียง 1,050 เมตร และด้านทิศตะวันออกเหลือเพียง 200 เมตร ด้านตะวันตกถูกทำลายและเป็นที่ตั้งของตลาดย่านการค้าคูเมืองทางทิศเหนือใช้แม่น้ำปิงเป็นคูเมืองธรรมชาติ ส่วนด้านอื่นๆ ขุดคูล้อมรอบ 3 ชั้น โดยเชื่อมกับแม่น้ำปิงและคลองสวนหมาก

2. การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม ประกอบด้วย

2.1 การถ่ายทอดความรู้ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเมืองนครชุม ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยว การเป็นเจ้าบ้านที่ดี โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และการจัดกิจกรรมการศึกษาดูงาน เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองโบราณนครชุม

2.2 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการจัดการการท่องเที่ยว การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้เรื่องราวของประวัติศาสตร์เมืองนครชุม เรียนรู้เรื่องราวตำนานพระเจดีย์ทรงระฆังคว่ำศิลปะแบบพม่าที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย การพัฒนาการจัดการกิจกรรมเที่ยวสักการะพระบรมธาตุนครชุม มีพระบรมธาตุเจดีย์ทรงสูงใหญ่ เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้าน นับเป็นโบราณสถานที่เป็นสัญลักษณ์ของเมืองนครชุม โดดเด่นด้วยศิลปะความงามของเจดีย์แบบพม่าสีทองทั้งองค์ และการจัดกิจกรรมเที่ยวไหว้ “หลวงพ่อบุญรอด” พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดกำแพงเพชร การสัมผัสบรรยากาศกลิ่นอายประวัติศาสตร์สะท้อนวัฒนธรรมและประเพณีน่าสนใจมากมาย

2.3 การเสริมสร้างศักยภาพสิ่งดึงดูดใจ เมืองโบราณนครชุม เป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจของตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ที่นี้เต็มไปด้วยเรื่องราวและสิ่งน่าสนใจมากมายเป็นเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรมมีสิ่งดึงดูดใจมากมาย เช่น วัดพระบรมธาตุเจดีย์าราม วัดสว่างอารมณ์ บ้านห้างสมัย ร.5 วัดเจดีย์กลางทุ่ง วัดหนองยายช่วย วัดหนองลังกา วัดหม่องกาเล วัดหนองพิกุล วัดซุ่มกอ ป้อมทุ่งเศรษฐี ตลาดย้อนยุคนครชุม เป็นตลาดที่จำลองบรรยากาศของตลาดโบราณมาไว้ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส นักท่องเที่ยวจะได้พบกับสินค้าพื้นเมือง อาหารอร่อย และบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเอง และมีความเป็นเอกลักษณ์และความงดงามของศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และมีวิถีชีวิตโดยชาวบ้านในเมืองนครชุมยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม ๆ ไว้ได้เป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่ายและอบอุ่น ซึ่งเป็นเสน่ห์ที่หาได้ยากในปัจจุบัน

2.4 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดที่พักแรม การเสริมสร้างศักยภาพด้านที่พักให้ได้มาตรฐานจำเป็นต้องมีการกำหนดระดับคุณภาพการให้บริการของสถานที่พักประเภทต่าง ๆ ให้ชัดเจน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการให้บริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว เพราะจะสามารถประกันระดับคุณภาพการให้บริการที่พิกให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจนด้วย

2.5 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวกสบายในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่แสดงถึงศักยภาพในการให้บริการท่องเที่ยว และมีผลต่อภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเมืองนครชุม เนื่องจากคุณค่าและความสวยงามของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเมืองนครชุมแล้ว นักท่องเที่ยวก็ยังคงต้องการความสะดวกสบายและการบริการที่ประทับใจจากสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

2.6 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการให้การศึกษา 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว 3) การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน 4) การสร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์นวัตกรรมทางวัฒนธรรมชุมชนและองค์กรชุมชน 5) การเสริมสร้างพลังและทุนทางสังคมให้กับชุมชน 6) การบังคับใช้กฎระเบียบของชุมชน

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม จะต้องอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กร ประกอบด้วย เครือข่ายภาคประชาชน เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคธุรกิจ

เอกชน เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน ที่จะสมัครใจดำเนินกิจกรรมร่วมกันและมีเป้าหมายเดียวกัน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยมีการพัฒนาศักยภาพ และ กระบวนการเครือข่าย ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1.1) การมีส่วนร่วมในระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร 1.2) การมีส่วนร่วมในระดับเปิดรับฟังความคิดเห็น 1.3) การมีส่วนร่วมในระดับของการให้คำปรึกษาหารือ 1.4) การมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนร่วมกัน 1.5) การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาทร่วมปฏิบัติ 2) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกันตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยการส่งเสริม กระบวนการทางความคิดร่วมกัน, กระบวนการตระหนักร่วมกันสร้าง และกระบวนการร่วมกัน พัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบท ประวัติศาสตร์ และความสำคัญของเมืองโบราณนครชุม โดยเมืองนครชุมเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่มีประวัติความเป็นมาที่ชัดเจนและยาวนาน เมืองนครชุมตั้งอยู่ใจกลางเมืองกำแพงเพชรริมคลองสวนหมาก ที่มีต้นน้ำไหลมาจากฝั้นป่าคลองลานก่อนไหลลงสู่แม่น้ำปิง เมืองนครชุม เป็นเมืองโบราณอยู่บริเวณปากคลองสวนหมาก บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงตรงข้ามกับเมืองกำแพงเพชร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการค้าสำคัญและยังเป็นเมืองที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นที่ประดิษฐานต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่นำมาจากลังกาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของเมือง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของเชษฐณรงค์ อรชุน และคณะ (2561) พบว่า ประวัติศาสตร์วิถีชีวิตของชุมชนตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ได้ก่อตั้งขึ้นมาหลายร้อยปีแล้ว ตำบลตะเคียนทอง ได้รับการจัดตั้งเป็นสภาตำบลเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 ชุมชนดั้งเดิมเป็นชาวของนักมานุษยวิทยาจัดชาวของอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก ตระกูลมอญ-เขมร

2. การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม ประกอบด้วย 2.1 การถ่ายทอดความรู้ 2.2 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 2.3 การเสริมสร้างศักยภาพสิ่งดึงดูดใจ 2.4 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดที่พักแรม 2.5 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก 2.6 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการให้การศึกษา 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการแหล่งท่องเที่ยว 3) การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4) การสร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์นวัตกรรมทางวัฒนธรรมชุมชน 5) การเสริมสร้างพลัง

และทุนทางสังคม 6) การบังคับใช้กฎระเบียบ ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผลการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของศราวุธ ผิวแดง และคณะ (2565) พบว่า มีการพัฒนาศักยภาพการ ท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 8 กลุ่มโดยชุมชนเป็นผู้ค้นหาอัตลักษณ์และพัฒนาให้เป็นกิจกรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสบการณ์มากที่สุด เพื่อรองรับ การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุเทพ สารบรรณ และคณะ (2560) พบว่า ศักยภาพของชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัด พะเยา ประกอบด้วย 1) ด้านการจัดการการท่องเที่ยว 2) ด้านรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว 3) ด้าน ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของกชธมน วงศ์คำ และ คณะ (2563) พบว่า 1) ชุมชนมีความต้องการและยินดีเปิดชุมชนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว และชุมชนมี ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวหลากหลาย 2) รูปแบบการท่องเที่ยวด้วยการค้นหาอัตลักษณ์ กิจกรรม ต่าง ๆ พร้อมทั้งการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว 3) การ พัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน 4) การเปิดชุมชนรองรับนักท่องเที่ยว จริง ไม่ว่าจะเป็นการต้อนรับ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองนครชุม โดยมีการพัฒนาศักยภาพ และกระบวนการเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของ เมืองโบราณนครชุม ได้แก่ 3.1 การพัฒนาศักยภาพของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมใน ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในระดับเปิดรับฟังความคิดเห็น 3) การมีส่วนร่วมใน ระดับของการให้คำปรึกษาหารือ 4) การมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนร่วมกัน 5) การมีส่วนร่วมใน ระดับให้เข้ามามีบทบาทร่วมปฏิบัติ 3.2 กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม ประกอบด้วย 1) กระบวนการทางความคิดร่วมกัน 2) กระบวนการตระหนักร่วมกันสร้าง และ 3) กระบวนการร่วมกันพัฒนา ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้อง กับผลการวิจัยของพระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ (2563) พบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนา เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนาประกอบด้วยเครือข่ายภาครัฐ เอกชน ศิลปิน สถาบันการศึกษา และสมาคมการท่องเที่ยว โดยมีการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมศิลปะในทุกรูปแบบทั้งศิลปะแบบดั้งเดิม ศิลปะร่วมสมัย ศิลปะเพื่อสังคม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูสังฆรักษ์โกศล มณิรตนา และคณะ (2566) พบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยเชื่อมโยงกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและประชาชน โดยการจัดทำ แผนนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม มีการจัดสรรงบประมาณจาก หน่วยงานของรัฐเพื่อยกระดับสู่การพัฒนาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ และยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง เมืองโบราณนครชุม : ประวัติศาสตร์ และการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

1. การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม ซึ่งเมืองโบราณนครชุม เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่สำคัญมีมรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่ทรงคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์ การสืบสาน การฟื้นฟู การพัฒนาและส่งเสริมถ่ายทอดตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบไปด้วย

1.1 การถ่ายทอดความรู้ เป็นการจัดการถ่ายทอดความรู้ประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองโบราณนครชุม และการจัดกิจกรรมการศึกษาดูงานการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

1.2 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเมืองนครชุมเป็นเมืองที่มีเสน่ห์ของความเป็นเมืองโบราณผสมผสานกับวิถีชีวิตชาวบ้านได้อย่างลงตัว มีกิจกรรมให้ทำมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเดินเที่ยวชมวัดวาอารามเก่าแก่ ชมตลาดย้อนยุค หรือลิ้มลองอาหารพื้นเมืองรสชาติอร่อย การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้เรื่องราวของประวัติศาสตร์เมืองนครชุม

1.3 การเสริมสร้างศักยภาพสิ่งดึงดูดใจ เมืองโบราณนครชุม เป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจของตำบลนครชุม ที่เต็มไปด้วยเรื่องราวและสิ่งน่าสนใจมากมายเป็นเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีโบราณสถานที่น่าทึ่ง หรือวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมเดิม ๆ สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

1.4 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดที่พักแรม เมืองนครชุมมีที่พักมากมายหลากหลาย และตั้งอยู่ใกล้เมืองโบราณนครชุม โดยมีที่พักที่มีตัวเลือกให้เลือกมากมาย ทั้งโรงแรมหรู โฮมสเตย์บรรยากาศอบอุ่น

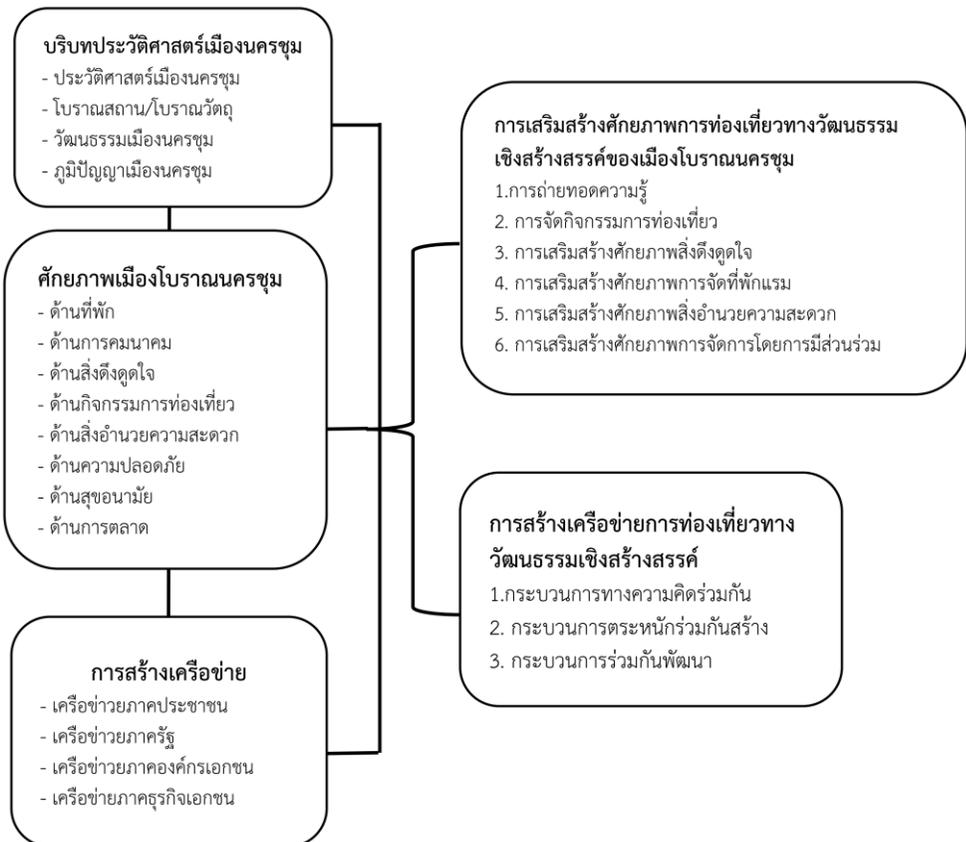
1.5 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวในเมืองนครชุมจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจุดบริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดและเพียงพอ ระบบการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

1.6 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนเป็นสำคัญ โดยยึดกระบวนการบริหารจัดการมีส่วนร่วม

2. การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุมโดยมีการพัฒนาศักยภาพ และกระบวนการเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม ได้แก่

2.1 การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การให้คำปรึกษาหารือ การวางแผนร่วมกัน และการเข้ามามีบทบาทร่วมปฏิบัติ

2.2 กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ประการสำคัญคือกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกันตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยการส่งเสริมกระบวนการทางความคิดร่วมกัน การส่งเสริมกระบวนการตระหนักร่วมกันสร้าง และ การส่งเสริมกระบวนการร่วมกันพัฒนา ประกอบด้วย 1) กระบวนการทางความคิดร่วมกัน 2) กระบวนการตระหนักร่วมกันสร้าง และ 3) กระบวนการร่วมกันพัฒนา ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “เมืองโบราณนครชุม : ประวัติศาสตร์ และการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กำหนดแนวทางการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำแผนบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมที่ชัดเจน ครอบคลุมการวางขั้นตอน การควบคุม และการติดตามดูแลอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและมีพลวัต

2. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการรักษา ฟื้นฟู และพัฒนามรดกวัฒนธรรม รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิต เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วย อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่มีคุณค่า

3. ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อเข้าใจบริบทท้องถิ่น ซึ่งควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อสำรวจปัญหา สาเหตุ และความต้องการของชุมชนอย่างรอบด้านก่อนกำหนดนโยบายหรือโครงการพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของพื้นที่

4. จัดสรรทรัพยากรและสนับสนุนองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการ โดยภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมในด้านต่าง ๆ ได้แก่

4.1 การสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม

4.2 การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในท้องถิ่น

4.3 การสนับสนุนเครื่องมือ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อให้การจัดการมรดกวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิตของเมืองนครชุม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก และการสร้างความตระหนักรู้และการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในเมืองโบราณนครชุม ที่ต้องให้ความสำคัญการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองโบราณนครชุมกับการกำหนดมาตรการในการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเมืองโบราณนครชุม ในทุกระดับสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

เชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนและผู้ประกอบการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณนครชุมมีบทบาทในการวางแผน พัฒนา และบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ในชุมชนเมืองโบราณนครชุม เพื่อสร้างจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของและความหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2. การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยมีการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐในการสนับสนุนการดำเนินการจัดทำแผนนโยบาย แผนยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของเมืองโบราณนครชุมในชุมชนสู่การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน

3. การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาควิชาการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของเมืองโบราณนครชุม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องเกิดจากความตั้งใจความสมัคร หรือความต้องการของเครือข่ายของทุกภาคส่วนทั้งหมดในการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กชธมน วงศ์คำ และคณะ. (2563). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบ้านดอนบม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนครชุม. (2558). ลือเลื่องนครชุม. กำแพงเพชร : ปริญาพิมพ์.
- เชษฐนิรัช อรุณ และคณะ. (2561). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรถัมภ์) อำเภอเขาฉิมชุก. (รายงานการวิจัย). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พระครูสังฆรักษ์โกศล มณีรัตน และคณะ. (2566). การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ. (2563). *การพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรารุช ผิวแดง และคณะ. (2565). *การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มชาติพันธุ์ลุ่มน้ำโขง*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). *องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : คู่มือและแนวทางการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุเทพ สารบรรณ และคณะ. (2560). *กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพะเยา*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.